

LIBER SEXTUS

(SEQUITUR).

TRACTATUS SEXTUS

DE MATRIMONIO.

TRACTATUS SEXTUS

DE MATRIMONIO

CAPUT I.

De Sponsalibus.

DUBIUM I.

Quid sint Sponsalia.

831. *Promissio sponsalitia, ut sit valida, debet esse voluntaria et deliberata.* — 832. *An teneatur ad matrimonium fide promittens sponsalia alteri repromittenti.* — 833. *Quid, si quis voluit promittere, sed non se obligare.* — 834. *Quando obligentur pueri.* — 835. *An sint valida sponsalia contracta per dolum.* — 836. *Promissio debet esse mutua. Qu. 1. An acceptans sponsalia intelligatur repromittere.* — 837. *Qu. 2. An quis possit se obligare ad nuptias vi gratuitae promissionis. Et an haec obliget sub gravi.* — 838. *Promissio debet esse expressa signo. Quid, si parentes contrahant pro filiis tacentibus.* — 839. *Dub. 1. Quid, si extranei. Dub. 2. An sufficiat, si parentes promittant pro filiis absentibus.* — 840. *Sponsalia debent fieri inter habiles. Quid, si verba vel signa sint dubia.* — 841. *Verba de praesenti apta ad matrimonium inter impubes habent vim sponsalium. An idem valeat inter puberes in matrimonio clandestine contracto.* — 842. *An sufficiat ad sponsalia dicere: Non ducam aliam quam te.* — 843. *An dicere: Contraham, si Papa dispensaverit. An sufficiat subarrhatio annuli et missio munerum. Quid, si parentes annulum mittant.* — 844. *Qu. 1. An sponsalia contracta per metum gravem sint per se nulla.* — *Qu. 2. Quid, si per metum levem.* — *Qu. 3. An qui contraxit ex metu levi possit sponsalia rescindere.*

Sponsalia,
quid.

831. - « Resp. Sunt promissio voluntaria, deliberata et mutua, signo sensibili expressa, futuri matrimonii inter personas jure habiles ^{a)}.

Promissio.

« Dicitur I^o. *Promissio*; quia propositum non sufficit, cum non inducat obligationem. Unde qui diceret: *Volo te accipere, habere aut ducere in uxorem*, non contraheret sponsalia (ut Bonacina¹

« docet ex aliis); quia haec verba non promissionem, sed propositum promissionis tantum significant: nisi tamen ex circumstantiis aliud colligatur.

« Dicitur II°. *Voluntaria et deliberata*, scilicet deliberatione sufficiente ad peccatum mortale; cum sponsalia sub mortali obligent. Diana² ex Sanchez, Pontio, etc.; etsi Bonacina³ plus requirat. —

Voluntaria et deliberata.

¹ De Matr., qu. 1, punct. 1, n. 3. — ² Part. 3, tr. 4, resol. 273. — Sanchez, de Matr., lib. 1, disp. 16, n. 16. —

Pont., de Matr., lib. 4, cap. 1, n. 1. — ³ Loc. cit., punct. 4, num. 4.

831. - ^{a)} Nunc vero, ex decreto *Ne temere*, diei 2 Aug. 1907, forma substantialis, licet extrinseca, contractus sponsalitiis immutata est, et: « I. Ea tantum sponsalia habentur valida et canonicos sortiuntur effectus, quae contracta fuerunt per scripturam subsignatam a partibus et, vel a parrocho aut a loci ordinario, vel saltem a duobus testibus. — Quodsi utraque vel alterutra pars scribere nesciat, id in ipsa scriptura adnotetur; et alius testis addatur, qui cum parrocho aut loci ordinario,

vel duobus testibus, de quibus supra, scripturam subsignet. — II. Nomine parrochi hic et in sequentibus articulis venit non solum qui legitime praeesit paroeciae canonice erectae; sed in regionibus ubi paroeciae canonice erectae non sunt, etiam sacerdos cui in aliquo definito territorio cura animarum legitime commissa est et parrocho aequiparatur; et in missionibus ubi territoria necdum perfecte divisa sunt, omnis sacerdos, a missionis moderatore ad animarum curam in aliqua statione uni-

« Unde regulariter non sunt valida ante septennium completum, ut docet Coninck¹, Sanchez²; nisi malitia et prudentia suppleant aetatem. Diana³, Pontius, etc. (quod tamen quidam negant sufficere, cum jus determinarit aetatem). Imo nec post septennium, si de usu rationis sufficienti non constet; uti neque « si vi, dolo, errore vel ignorantia circa substantiam aut notabilem conditionem substantialem fiant, secundum dicta de « voto et contractibus ».

832. - Queritur: *an teneatur matrimonium contrahere qui fide promissit sponsalia alteri vere repromittenti?*

Fictio haec diversimode potest contingere: 1°. Si is non habuit animum contrahendi. 2°. Si non habuit animum se obligandi. 3°. Si non habuit animum adimplendi. — In primo casu certe non tenetur stare promissis; cum omnino defuerit promittendi voluntas. Ita Viva⁴; et Salmant.⁵ cum Sanchez, Lugo, Silvestro, etc. communiter. — Contra vero, in tertio casu certum est teneri; quia jam contraxit obligationem. Vide Salmant.⁶ et Viva⁷, ubi bene advertunt quod si quis sciret oriri obligationem ex promissione, sed ad eam non adverteret, nihilominus teneretur ad promissum; quia jam habuit virtualement voluntatem se obligandi.

833. - Quaestio tantum est de secundo casu, quando is voluit promittere, sed

¹ Disp. 21, dub. 5, a n. 50. — ² De Matr., lib. 1, disp. 16, a n. 8. — ³ Part. 3, tr. 4, resol. 274. — ⁴ Pont., de Matr., lib. 12, cap. 5, n. 3. — ⁵ De Matr., qu. 1, art. 2, n. 1. — ⁶ Tr. 9, de Matr., cap. 1, n. 25; et tr. 14, de Contract., cap. 1, n. 7. — ⁷ Sanchez, de Matr., lib. 1, disp. 9, n. 3. — Lugo, de Just. et Jure, disp. 22, sect. 4, n. 45. — Silvest., v. Pactum, qu. 4. — ⁸ Tr. 9, cap. 1, n. 25. — ⁹ De Matr., qu. 1, art. 1, n. 3, 7 et 8. — ¹⁰ Tr. 9, cap. 1, n. 25. — ¹¹ De Matr., lib. 12, cap. 2, n. 7. — Vasq., de Matr., disp. 6, cap. 3. — Sotus, de Just. et Jure, lib. 7, qu. 1, art. 2, v. Tertio

versaliter deputatus. Decretum non requirit Ordinarium aut parochum proprium; hinc valide contrahuntur sponsalia coram quovis Ordinario vel parochi, modo isti sint in proprio territorio; minime vero coram ab altero delegato: ex declar. S. C. C. diei 28 Martii 1908, ad 6um et 7um.

833. - ^{a)} Viva, de Matr., qu. 1, art. 2, n. 2, v. Dico 3, dicit fide promittentem alicui vere repromittenti, teneri ad matrimonium contrahendum, non quidem ratione promissionis, utpote fictae, sed ratione injuriae irrogatae.

voluit se obligare. — Et respondetur: Si ipse ignoravit ex promissione illa oriri obligationem exsequendi matrimonium, certum est non teneri; ut dicunt Salmant.⁸ cum communi (quidquid aliqui aliter sentiant). Quia qui ignorat naturam promissionis, non habet veram promittendi voluntatem.

Dubium igitur est: *An teneatur ad matrimonium qui, sciens naturam promissionis, fide promiserit sponsalia, nolens revera ad matrimonium se obligare?*

Prima sententia dicit quod iste non solum peccat mortaliter contra justitiam; sed etiam ex justitia tenetur ad contrahendum matrimonium, nec excusatur, si damnus alio modo velit resarcire. — Ratio, quia in ipsa promissione, quando est vera, necessario est insita obligatio ipsi competens. Cum autem quis minime vult promittere, minime quidem obligatur; sed quando vere promittit, non potest nolle obligari juxta conditionem contractus: nequit enim a promissione obligationem illi propriam separare. Ita probabiliter Pontius⁹ cum Vasquez, Viva^{a)}; item Sotus, Lopez^{b)}, Ledesma, Aragon^{b)}, Gutierrez, etc., apud Sanchez.

Secunda vero sententia probabilior, cui subscribimus, et quam tenent Sanchez¹⁰, Palaus¹¹, Laymann¹², Lessius¹³, Holzmann¹⁴, Sporer¹⁵, Escobar¹⁶, Renzi¹⁷, Tamburinius¹⁸, Mazzotta¹⁹; et Salmant.²⁰

eodemque. - Petr. Ledesma, de Matr., qu. 43, art. 1, diff. 2, concl. 4. - Gutier., Canon. quaest., lib. 2, cap. 22, n. 31. - Sanchez, de Matr., lib. 1, disp. 9, n. 4. — ¹⁰ Loc. cit., disp. 9, n. 5; et disp. 10, num. 26. — ¹¹ Tr. 28, de Matr., disp. 1, punct. 2, n. 2. — ¹² Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 10. — ¹³ Lib. 2, cap. 18, n. 61. — ¹⁴ De Matr., n. 117. — ¹⁵ Part. 4, cap. 1, n. 154 et 155. — ¹⁶ Lib. 24, de Sponsal., n. 92. — ¹⁷ De Matr., cap. 1, sect. 1, qu. 4. — ¹⁸ Lib. 8, de Matr., tr. 3, cap. 1, § 4, n. 5. — ¹⁹ Tr. 7, disp. 2, qu. 1, cap. 2, § 1. — ²⁰ Tr. 9, cap. 1, n. 28.

^{b)} Ludovicus Lopez, *Instruct. consc., part. 1, cap. 42, v. Secundum Sotum; et cap. 43, v. Quamvis; Aragon, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 88, art. 1, v. Contrarium tamen*, id dicunt in alio simili, ut ait Sanchez, nempe in voto. Addo etiam auctores istos multosque alios hic citatos absolute loqui, et omittere clausulam *sciens esse naturam promissionis*. Praeterea notandum est Ludovicum Lopez, *part. 2, cap. 30, concl. 4*, haec scribere: « Qui, dum aliquid promittit verbotenus, animo et intentione se obligandi caret, non fit reus in conscientia obligationis promissi ».

Volens promittere et nolens obligari, ignorans naturam promissionis, non obligatur.

Sciens naturam promissionis, juxta alios obligatur.

Probabilis non tenetur contrahere.

cum Bonacina, Becano, Aversa, Villalobos, Cornejo et Diana, negat esse obligationem contrahendi. — Ratio praecipua est, quia omnis obligatio quae non habetur ex lege, oritur ex privata hominis voluntate; ergo ubi deest voluntas se obligandi, deficit obligatio. — Et hoc, etiamsi promissio fuerit juramento firmata; ut docent Sanchez¹ cum S. Bonaventura, S. Antonino, Medina, Palacios et pluribus; Escobar² cum Richardo^{c)}, Gabriele; ac Salmant.³ cum Becano et Aversa, ex D. Thoma⁴, qui docet juramentum non obligare ubi deest animus se obligandi: juramentum enim sequitur naturam promissionis.

Etsi promissio fuit jurata.

Nec obstat ratio contraria supra allata. Quia, esto fide promittens peccarit contra justitiam, alteram partem decipiendo: non tenebatur tamen ex justitia ponere verum consensum; cum nulla ei adesset obligatio contractum ineundi, et contra alter nullum acquisierit jus in eum ex suo consensu. Ideo tenetur quidem postea, ratione deceptionis, damna resarcire; sed non tenetur, ratione promissionis, verum consensum ponere et matrimonium contrahere. — Secus vero dicendum, si intervenerit defloratio. Quia tunc deflorans omnino tenetur ad matrimonium; cum non possit tunc alia via sat aequivalenter damnus resarcire, ut diximus *Lib. III, ex n. 642*.

Tenetur damna resarcire ratione deceptionis.

Tenetur ad matrimonium, si adfuit defloratio.

Bonac., de Matr., qu. 1, punct. 1, n. 5. - Becan., de Sacram., cap. 43, qu. 6, num. 3. - Aversa, qu. 8, sect. 2, v. Et sane, et v. Potestque facile. - Villal., part. 1, tr. 12, diff. 2, n. 1. - Cornejo, tr. 6, de Matr., disp. 2, dub. 5. - Diana, part. 3, tract. 4, resol. 205. — ¹ De Matr., lib. 1, disp. 9, n. 9. - S. Bonav., in 3, dist. 39, art. 3, qu. 1. - S. Anton., part. 2, tit. 10, cap. 6, v. Quintus casus, v. f. - Joan. Medina, Cod. de Confess., tr. 2, qu. 48, ad 2. - Mich. de Palacios, in 4, dist. 29, disp. 1. — ² Lib. 24, n. 95 et 96. - Gabr. Biel, in 3, dist. 39, qu. 1, art. 2, concl. 5. — ³ Tr. 9,

^{c)} Richardus de Mediavilla, *in 3, dist. 39, art. 2, qu. 1*, utramque sententiam, negantem scilicet et affirmantem, videtur ut probabilem habere.

834. - ^{a)} Sanchez, *de Matr., lib. 1, disp. 16, n. 9*, utique dicit sponsalia valida esse, malitia supplente aetatem; sed *n. 11*, negat esse valida ante septennium, « nisi probetur contrahentes esse doli capaces ». — Idemque habent Coninck, *disp. 21, dub. 5, n. 52*; et Dicastillus, *de Matr., disp. 1, dub. 19, n. 257 et 259*.

^{b)} Hic agitur de sponsalibus quae contrahuntur ante septennium vel ante usum rationis; et Sanchez et Henriquez loquuntur de

834. - Sufficit autem ad validitatem sponsaliorum inter pueros, ut in ipsis agnoscat ratio usus. Hoc putant probabilius cum communi Salmant.⁵ cum Sanchez^{a)}, Coninck^{a)}, Dicastillo^{a)}, Bonacina et aliis; contra Palaus, Aversa, etc., qui dicunt pueros ante septennium non obligari. — Non peccant autem graviter pueri, vel parentes^{b)} pro eis sponsalia promittentes; ut dicunt Salmant.⁶ cum Coninck, Sanchez, etc., contra Bonacina et Henriquez.

Requisita ad sponsalia inter pueros.

835. - An vero sint irrita sponsalia contracta per dolum dantem causam contractui, etsi versantem tantum circa qualitatem?

Affirmat Sanchez^{a)} cum Molina^{a)}, Covarruvias^{a)}, etc. Et idem sentiunt Pater Concina et alii, quos citavimus *Lib. III, n. 715, de Contract.* — Sed ibi diximus probabilius eo casu contractum non irritari, neque de jure naturali, cum jam adsit consensus quoad substantiam; neque de jure civili, ut patet ex *Instit. de Exceptionib., lib. 4, tit. 13*, cujus verba attulimus dicto *n. 715*. Habet vero tunc deceptus actionem irritandi contractum, propter injuriam et defectum consensus: idque currit, etiamsi deceptio provenerit ab alio tertio, parte ignorante; ut docet Sanchez⁷ cum Covarruvias^{b)} et aliiis.

Quid de sponsalibus contractis per dolum circa qualitatem.

cap. 1, n. 29. - Becan., de Sacram., cap. 43, qu. 6, n. 5. - Aversa, qu. 8, sect. 2, v. Potestque facile. - ⁴ In 3, dist. 39, art. 3, solut. 3. — ⁵ Tr. 9, cap. 1, n. 74. - Bonac., de Matr., qu. 1, punct. 4, n. 2. — Palaus, tr. 28, disp. 1, punct. 6, num. 7. - Aversa, qu. 8, sect. 5, v. Dicendum tamen, et v. Item non est admittenda. — ⁶ Loc. cit., n. 77. - Coninck, disp. 21, dub. 5, n. 54. - Sanchez, de Matr., lib. 1, disp. 17, num. 4. — Bonac., qu. 1, punct. 4, n. 6 et 7. - Henr., lib. 11, cap. 13, n. 13. — Concina, de Contract., diss. 1, cap. 5, n. 6. — ⁷ De Matr., lib. 1, disp. 64, n. 4 et 5.

ipsis pueris sic contrahentibus, non vero de eorum parentibus; sed idem dicendum est de utrisque.

835. - ^{a)} Sanchez, *de Matr., lib. 1, disp. 64, n. 3*; Molina, *de Just., tr. 2, disp. 352, n. 2*; Covarruvias, *in cap. Possessor, part. 2, § 6, n. 6*, absolute loquuntur de dolo dante causam contractui, praeterrmittentes clausulam, *etsi versantem tantum circa qualitatem*. Praeterea Sanchez et Molina haec habent de casu quo dolum ab altero contrahentium admissus est.

^{b)} Covarruvias citatur a Sanchez pro ratione hujus dicti tantum: quod scilicet in contractibus dolo initis non deficit substantialis

Caeterum satis probabile est cum Lesio, Laymann et Sporer (relatis eodem n. 715) et cum Viva¹, quod deceptus non tenetur in conscientia stare contractui, si suus error vere fuerit invincibilis^{c)}.

An autem, stando primae sententiae, nempe quod sponsalia sint per se irrita, etiam *decipiens liber remaneat?* — Affirmant idem Sanchez²; et Pontius^{d)} cum Coninck^{d)}, Valentia^{d)}, Rebello^{d)}, etc. — Sed oppositum est probabilius, ut fuse probavimus *Lib. III, n. 715^{e)}*, cum Lugo, Lessio, Laymann, Palao, etc.

836. — « Dicitur III°. *Mutua*. — Unde « si Titius promittat nuptias Cajae, et « haec acceptet sine repositione, neuter « obligatur; quia, cum contractus sponsalium sit onerosus et reciprocus, non « potest claudicare: involvit enim conditionem, *si tu repromiseris*. Quod si tamen Titii promissio fuisset absoluta ac « gratuita et acceptata a Caja, solus Titius « obligaretur, non vi sponsalium, sed simplicis promissionis. — Ita Sanchez³, « contra Pontium apud Diana⁴ ».

Quaeritur hic 1°. *An hoc ipso quod aliquis acceptet sponsalia, simul repromittere intelligatur?*

Prima sententia affirmat. Et hanc tenet Pontius⁵ cum S. Antonino, Paludano, Silvestro, etc.; ac probabilem putant Salmant.⁶ cum Vasquez, Henriquez^{a)}, Leandro^{b)} et Gabriele a S. Vincentio. — Ratio, quia, sicut acceptatio matrimonii de prae-

Less., de Just. et Jure, lib. 2, cap. 17, n. 29 et 33. — *Laym.*, lib. 3, tr. 4, cap. 5, n. 6. — *Spor.*, tr. 6, cap. 2, num. 98. — ¹ De Matr., qu. 2, art. 8, num. 3. — ² Lib. 1, disp. 64, num. 3. — ³ De Matr., lib. 1, disp. 5, a num. 12. — *Pont.*, de Matr., lib. 12, cap. 4, num. 2. — ⁴ Part. 3, tr. 4, resol. 244. — ⁵ Lib. 12, cap. 4, n. 10. — *S. Anton.*, part. 3, tit. 1, cap. 18, v. *Nota ergo*. — *Palud.*, in 4, dist. 27, qu. 1, artic. 1, concl. 1. — *Silvest.*, v. *Sponsalia*, in princ. — ⁶ Tr. 9, cap. 1, num. 16. — *Vasq.*, disp. 4, cap. 3, num. 35. —

consensus; quod profecto dicit Covarruvias, *loc. cit.*, v. *Septimo*.

^{c)} Laymann et Viva non loquuntur de errore invincibili.

^{d)} Pontius, *de Matrim.*, lib. 4, cap. 21, n. 7; Coninck, *disp. 31, dub. 1, n. 11*; Valentia, *in 2am 2ae, disp. 5, qu. 20, punct. 4, concl. 2*; Rebello, *part. 2, lib. 3, qu. 2, n. 4 et 5*, ad rem non faciunt. Quin imo Pontius, n. 16, satis insinuat contrariam sententiam, eam scilicet quae ipsi S. Alphonso probabilius habetur.

senti includit virtuales repromissionem seu voluntatem ad illud se obligandi, cum matrimonium valere non possit, si utraque pars non obligetur: ita etiam acceptatio sponsaliorum, quae matrimonii naturam sequuntur. Hinc deducunt hi auctores cum Molina et Busenbaum, quod, casu quo uterque sponsorum non obligatur, neuter remanet obligatus.

Secunda vero sententia probabilius negat. Et hanc tenent Bonacina⁷, Concina⁸, Sanchez⁹, Laymann¹⁰, Sporer¹¹, Escobar¹² cum Soto; ac Salmant.¹³ cum Dicastillo, Palao, etc. Qui dicunt, bene posse stare promissionem unius de futuro matrimonio, et acceptatam obligare sine repromissione alterius: neque acceptationem includere repromissionem; quia potest quisque acceptare obligationem alterius quin seipsum obliget. — Advertunt tamen Salmant.¹⁴ hoc intelligi, si promittens voluit sponte se obligare independentem ab alterius repromissione, atque hoc sit certum; nam in dubio (ut dicunt) censendum est noluisse sine repromissione obligari. Et in tali casu notandum quod promissio illa non esset sponsalia, ideoque non induceret impedimentum publicae honestatis; sed esset mera promissio gratuita, unam tantum partem obligans, non vi quidem sponsalium, sed vi merae fidelitatis.

837. — Quaeritur 2°. *An quis possit se obligare ad contrahendum matrimonium*

Gabr. a S. Vinc., de Matr., disp. 4, qu. 3, n. 23. — *Molina*, de Just., tr. 2, disp. 263, num. 13. — ⁷ De Matr., qu. 1, punct. 1, num. 7. — ⁸ De Matr., diss. 2, cap. 1, num. 5. — ⁹ De Matr., lib. 1, disp. 5, num. 5. — ¹⁰ Tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 2. — ¹¹ Part. 4, cap. 1, n. 151. — ¹² Lib. 24, num. 68. — *Soto*, in 4, dist. 27, qu. 2, art. 1, concl. 1. — ¹³ Loc. cit., n. 18. — *Dicast.*, de Matr., disp. 1, dub. 5, n. 70. — *Palao*, tr. 28, disp. 1, punct. 3, n. 8. — ¹⁴ Tr. 9, cap. 1, num. 21.

^{e)} Ibi S. Alphonso cum auctoribus citatis, probavit contractum ex dolo, qui causam dedit contractui, non esse irritum.

836. — ^{a)} Henriquez, *lib. 11, cap. 13, n. 2*, ita tenet, nisi acceptans expresse excludat repromissionem.

^{b)} Leander, *tr. 9, de Matr., disp. 1, qu. 7*, hanc sententiam exponit dumtaxat; contrariam vero, ut ipse S. Alphonso, putat probabiliorem. Sed *qu. 8* (quam allegant Salmant.), ulterius quaerit utrum ille saltem qui matrimonium promisit, maneat obligatus ad con-

Nemo potest obligari ad matrimonium vi gratituae promissionis, juxta alios.

Communius et probabilius affirmatur.

Quid de gravitate hujus gratituae promissionis.

Promissio signo expressa.

vi gratituae promissionis, libera remanente altera parte?

Prima sententia negat. Et hanc tenent Pontius¹ cum Vasquez; Concina²; et probabilem vocat Diana³. — Ratio, quia contractus sponsaliorum est instar contractus cujusdam permutationis; unde in eo nemo potest se obligare, nisi sub conditione ut alter mutuo se obliget.

Secunda vero sententia, communior et probabilius, affirmat. Eamque tenent Busenbaum (ut supra) et Sanchez⁴, Laymann⁵, Bonacina⁶, Escobar⁷, Sporer⁸; et Salmant.⁹ cum Coninck, Dicastillo et Aversa. — Ratio, quia, licet vi promissionis sponsalitia non possit unus remanere obligatus, altero manente libero; tamen bene potest aliquis vi simplicis promissionis gratituae se obstringere independentem a contractu sponsalium.

An autem *haec promissio obliget sub gravi?* — Id pendet ab alia Quaestione allata *Lib. III, n. 720, v. Tertia*, ubi diximus cum Cajetano, Bañez^{a)}, Ledesma, Henriquez et Salmant., ex auctoritate D. Thomae, satis esse probabilem sententiam negativam. — Recte vero advertunt Sporer¹⁰ et Tamburinius¹¹ quod regulariter nunquam sponsi intendunt gratis se obligare sine conditione quod alter etiam se obliget^{b)}.

838. — « Dicitur IV°. *Signo expressa*; « quia contractus inter homines non fit,

¹ Lib. 12, cap. 4, n. 2. — *Vasq.*, disp. 4, cap. 3, n. 33. — ² De Matr., diss. 2, cap. 1, n. 6. — ³ Part. 3, tr. 4, resol. 244. — ⁴ De Matr., lib. 1, disp. 5, n. 12. — ⁵ Tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 2. — ⁶ De Matr., qu. 1, punct. 1, n. 8. — ⁷ Lib. 24, n. 71. — ⁸ Part. 4, cap. 1, n. 152. — ⁹ Tr. 9, cap. 1, n. 20 et 21. — *Coninck*, disp. 22, dub. 6. — *Dicast.*, disp. 1, dub. 6, n. 74. — *Aversa*, qu. 8, sect. 1, v. *Admit-*

trahendum in casu quo alter solum acceptet promissionem et non repromittat; et respondeat utramque opinionem, negantem scilicet et affirmantem, aequae probabiles esse.

837. — ^{a)} De Bañez vide notam *g*, ad dictum *lib. 3, n. 720*.

^{b)} Quae hic dicuntur de obligatione promissionis unilateralis matrimonii remanent in suo robore, non obstante decreto *Ne temere*, quod unice loquitur de contractu sponsalio stricto dicto.

838. — ^{a)} Ex decreto *Ne temere* omnino requiritur scriptura et subscriptio partium. Hinc enervantur et evanescent ea omnia quae hic, n. 838 et 839, de sponsaliis quae paren-

« nisi signo externo^{a)}. Unde non sufficit « ad sponsalia taciturnitas Cajae, etiam « cum consensu interno in promissionem « matrimonii quod Titius ei promittit. — « Si tamen pater vel mater pro filio aut « filia, aut curator pro eo cujus curam « habet, praesente et non contradicente « (dummodo^{b)} metus absit) contrahat, « valida erunt; quia in hoc casu jus accipit taciturnitatem pro expressione consensu. Sanchez¹², Diana¹³. Imo etiamsi « pro absente: saltem si is rescians, id « expresse vel tacite signo aliquo sufficienti ratificet. Sanchez, Pontius, Diana¹⁴. « Contra quos, Sotus^{c)} et Henriquez^{c)} ne « hoc quidem requirunt, sed tantum ut « rescians non contradicat. Quod Coninck « admittit, si per ipsos tutores vel parentes iis proponatur^{d)}; tunc enim si ta- « ceant, censerent consentire ».

Si parentes contrahant sponsalia, praesente filio qui taceat et non contradicat, ipsa utique sunt valida; ut communiter docent Laymann¹⁵, Palao¹⁶, Roncaglia¹⁷, Sanchez¹⁸ et alii passim. Et patet ex *cap. unic. § fin., de desponsat. impub., in 6°*, ubi Bonifacius VIII sic declaravit: *Porro, ex sponsalibus quae parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint vel tacite, ut si praesentes fuerint nec contradixerint, obligantur*. — Idemque dicendum, non solum si pater, sed etiam si

tendum. — ¹⁰ Loc. cit., n. 152. — ¹¹ Lib. 8, de Matr., tr. 3, cap. 1, § 1, n. 4. — ¹² De Matr., lib. 1, disp. 23, n. 3. — ¹³ Part. 3, tr. 4, resol. 270. — *Sanch.*, loc. cit., n. 17. — *Pont.*, de Matr., lib. 2, cap. 14, n. 14. — ¹⁴ Loc. cit., resol. 271. — *Coninck*, disp. 21, dub. 3, n. 39. — ¹⁵ Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1, n. 13. — ¹⁶ Tr. 28, disp. 1, punct. 4, n. 12. — ¹⁷ Tr. 21, qu. 1, de Sponsal., cap. 1, qu. 5, resp. 2. — ¹⁸ Loc. cit., n. 3.

tes iniverint nomine filiorum praesentium et tacentium, vel absentium et ignorantium ac postea ratihabentium.

^{b)} Sanchez negat metum reverentialem reddere invalida sponsalia, quando videlicet filius vere consensit, quamvis ex metu reverentiali.

^{c)} Sotus et Henriquez ita sane a Diana citantur; sed isti auctores: Sotus nempe, *in 4, dist. 27, qu. 2, art. 2, ad 1*; Henriquez, *lib. 11, cap. 13, n. 5, lit. h*, loquuntur de impuberibus, pro quibus parentes sponsalia contraxerunt, non vero de absentibus.

^{d)} Coninck id utique docet, sed requirit ut coram parte proponatur; si vero secus fiat,

Sponsalia contracta a parentibus pro filio praesente et tacente.

Etsi sint irrita, decipiens probabilius non est liber.

Promissio mutua.

Acceptans, juxta alios, censetur repromittere.

Probabilius non censetur repromittere.

Consecrarium.

mater contrahat pro filio; ut recte etiam communiter docent Sanchez¹, Pontius², Palaus³; Bossius⁴ cum Abbate^{e)}; et Salmant. *f)*: idque infertur ex dicto textu, ubi non dicitur *patres*, sed *parentes*. Et ratio est, quia in hoc non habetur respectus ad patriam potestatem, sed ad affectum parentum erga filios: matres autem non minus quam patres filios diligunt. — Idem dicunt Busenbaum (ut supra) et Sporer⁵ de tutoribus et curatoribus promittentibus pro pupillis et minoribus. Sed probabilius id negant Salmant.⁶ cum Sanchez et Gutierrez; quia hoc tantum de parentibus dispositum est.

Id tamen procedit dumtaxat pro foro *externo*; ut bene advertunt Bonacina^{g)} et Roncaglia⁷; ac Holzmann^{h)} cum Anacleto⁸. Nam in foro *interno*, si filius dissenserit, certe ad sponsalia illa a parentibus contracta non obligatur. — Et idem omnino dicendum puto, si filius negative se habuerit, non dissentiendo neque consentiendo: ad contrahendam enim quamcumque obligationem positivus requiritur consensus. Nec obstat praefatus textus, cum ibi dicatur *obligantur*. Nam ad matrimonium, et sic pariter ad sponsalia, quae matrimonii naturam sequuntur, non sufficit consensus internus contrahentium; sed requiritur consensus externe expressus aut verbis aut signis, ut habetur in can. *Sufficiat, caus. 27, qu. 2*. Quamvis

¹ Lib. 1, disp. 23, n. 9. — ² De Matr., lib. 2, cap. 14, n. 3. — ³ Tr. 28, disp. 1, punct. 4, n. 12. — ⁴ De Matrim. Contractu, cap. 3, n. 159. — ⁵ Part. 4, cap. 1, n. 191. — ⁶ Tr. 9, cap. 1, n. 48. — *Sanch.*, loc. cit., disp. 23, n. 12. — *Gutier.*, de Matr., cap. 13, n. 2 et 3. — ⁷ Tr. 21, qu. 1, de Sponsal., cap. 1, qu. 5, resp. 2. — ⁸ De Matr., qu. 1, punct. 1, n. 11. — ⁹ Tr. 9, cap. 1, num. 46. — *Hostien.*, in cap. *Litterae*, de Matr. contr. contra interdict., num. 1. — *Anchar.*, in

autem sponsalia contracta per solum consensum internum non valeant, valent tamen in hoc casu speciali, ut Bonifacius decernit, nempe si pater contrahat pro filio tacente et non contradicente; sed utique intelligendus Pontifex loqui, modo filius interne et positive consentiat. Et sic revera mecum sentiunt Bonacina⁸ et Salmant.⁹, dum dicunt, tunc solum taciturnitatem filii valida reddere sponsalia, quando filius interne consentit.

839. — Dubitatur 1°. *An sit speciale quod sufficiat praesentia et taciturnitas filiorum, si parentes pro eis contrahant?*

Negant Hostiensis, Manuel^{a)} et Ancharanus, apud Sanchez¹⁰: qui dicunt id procedere, etiamsi extraneus contrahat sponsalia pro alio praesente et tacente; quia (ut ajunt) cum hic agatur de re appetibili, quisque tacens consentire videtur. Idque confirmant ex cap. 1, de matr. contr. contra interdict., ubi judicantur valida sponsalia inita a fratre pro sorore praesente et tacite consentiente, dum textus ponderat ibi aliqua signa taciti consensus. — Et huic sententiae consentiunt etiam apud Sanchez¹¹, Victoria, Henriquez, Ledesma et Sotus, loquendo tamen pro solo foro externo^{b)}.

Sed communissime et verius, id in utroque foro^{c)} esse speciale pro sponsalibus contractis a parentibus, affirmant Escobar¹², Palaus¹³, Bossius¹⁴, et Sanchez¹⁵

Erat speciale pro parentibus.

dict. cap., num. 2. — ¹⁰ De Matr., lib. 1, disp. 23, num. 6. — ¹¹ Loc. cit., num. 6. — *Vict.*, Sum., de Sacram., num. 250. — *Henriq.*, lib. 11, cap. 2, num. 6, lit. p. — *Petr. Ledesm.*, de Matr., qu. 45, artic. 2, dub. 3, concl. — *Sotus*, in 4, dist. 27, qu. 1, artic. 3, v. *Praesens autem*. — ¹² Lib. 24, num. 169. — ¹³ Tract. 28, disp. 1, punct. 4, num. 17. — ¹⁴ De Matr. Contractu, cap. 3, num. 165. — ¹⁵ Loc. cit., num. 7.

negat esse sponsalia, nisi altera pars certiorata acceptet.

^{e)} Abbas a Bossio citatur ex Sanchez; sed Sanchez illum citat non pro ipso asserto, sed pro ratione tantum, nempe: filium naturaliter utrique parenti subditum esse ac obedire teneri; matrem proinde posse filium religioni offerre (patre non contradicente). Quod utique habet Panormitanus in cap. Si quis ante, de regul., n. 6.

^{f)} Salmant., tr. 9, cap. 1, n. 47, dicunt in generali id posse fieri a parentibus, quod certe et matrem includit.

^{g)} Bonacina, qu. 1, punct. 1, n. 11; Ana-

cletus, *Jus can., lib. 4, tit. 1, a num. 61*, id plane innuunt, dicentes jus accipere vel praesumere taciturnitatem pro consensu.

^{h)} Holzmann, de Matrim., n. 149, pariter insinuat dicendo: « Praesumuntur consentire juxta reg. 43 in 6°... Qui tacet, consentire videtur ».

839. — ^{a)} Emmanuel Rodriguez, *Sum., part. 1, cap. 214, n. 9*, loquitur de ipso matrimonio.

^{b)} Scilicet: pro solo foro externo requiritur ut sint ipsi parentes; et loquuntur de ipso matrimonio.

^{c)} Auctores isti perspicue innuunt esse spe-

cum S. Antonino, Paludano, Innocentio, Abbate, Gabriellio, Covarruvias, Tabiena et aliis plurimis, ex D. Thoma^{d)}. Ratio, quia, licet matrimonium sit per se appetibile, tamen obligatio ad illud est onerosa; cum autem parentes prae magno amore erga filios praesumantur ipsis bene consulere, merito censentur filii consentire ipsorum promissioni: sed haec ratio non militat pro aliis. — Nec obstat regula juris 43 in 6°: *Qui tacet, consentire videtur*. Nam bene respondent Salmant.¹, Bonacina² et Roncaglia³, hoc procedere in favorabilibus; non autem in obligatoriis, ubi verius oppositum praesumitur, et maxime in sponsalibus, ubi (ut diximus) positivus requiritur consensus. — Neque obstat textus supra oppositus. Nam respondet Escobar⁴ cum Glossa, ibi bene adfuisse expressum consensum, et textum exprimere alia signa tacita, ut confirmet adfuisse verum consensum per illa signa externatum.

Recte tamen Sanchez⁵ cum aliis primam sententiam admittit, si alicubi (prout est apud Indos) esset consuetudo ut consensus per alios exprimat.

Dubitatur 2°. *An, cum parentes contrahunt sponsalia pro filiis absentibus, sufficiat ad eorum valorem, si filii certiores facti non contradicant?*

S. Anton., part. 3, tit. 1, cap. 2, ante § 1. — *Palud.*, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 1, concl. 1; et qu. 2, art. 3, concl. 4. — *Innoc.*, in cap. *Litterae*. — *Abb. Panorm.*, in dict. cap., n. 2. — *Covar.*, de Matr., part. 2, cap. 4, n. 7. — *Tabiena*, v. *Sponsalia*, n. 6, qu. 5. — ¹ Tr. 9, cap. 1, n. 45. — ² Qu. 1, punct. 1, n. 11. — ³ De Sponsal., cap. 1, qu. 5, resp. 2. — ⁴ Lib. 24, n. 169. — *Gloss.*, in cap. *Litterae*, de matr. contr. etc., ad v. *Praesente*. — ⁵ De Matr., lib. 1, disp. 23, n. 14. — ⁶ Loc. cit., n. 17. — ⁷ Lib. 2, cap. 14, n. 14; et lib. 12, cap. 9,

Prima sententia negat: dicitque requiri ut ipsi sponsalia ratificent aliquo alio speciali signo, expresso vel tacito. Ita Sanchez⁶, Pontius⁷, Roncaglia⁸; Escobar⁹ cum Vega et Corduba; ac Bossius¹⁰ cum Molino^{e)}, Filliuccio, Barbosa, Gutierrez, etc. — Et probant ex eodem cap. *unic.*, de despons. impub., in 6°, ubi sic dicitur: *Et est idem, si filii tempore sponsaliorum absentes, et etiam ignorantes, eadem sponsalia post scientes ratificaverunt tacite vel expresse*. Ergo (ut arguunt) bene ibi constituitur differentia inter sponsalia contracta praesentibus filiis, ubi sufficit taciturnitas; et filiis absentibus, ubi amplius requiritur ratificatio expressa vel tacita.

Secunda vero sententia dicit sufficere ad contrahendum quod taceant et non contradicant. Hanc tenent Bonacina^{f)}; Sporer¹¹ cum Coninck^{g)} et Tamburinio⁸; Palaus¹² cum Paludano et Henriquez^{h)}; ac Salmant.¹³ cum Soto^{h)}, Dicastillo, etc. Hujusque sententiae est quidem etiam D. Thomas¹⁴, dum ibi ait: *Robur habent (sponsalia) in quantum illi inter quos contrahuntur, ad aetatem debitam venientes non reclamant, ex quo intelliguntur consentire his quae per alios facta sunt*. — Ratio, quia ex praefato textu sufficit ut filii expresse vel tacite sponsalia ratificent.

n. 9. — ⁸ De Sponsal., cap. 1, qu. 5, resp. 2. — ⁹ Loc. cit., n. 171 et 172. — *Vega*, Sum. silva, lib. 6, cas. 31. — *Corad.*, Sum., qu. 198. — ¹⁰ De Matr. Contractu, cap. 3, n. 158. — *Fill.*, tr. 10, part. 1, n. 249. — *Barb.*, Collect. in cap. *unic.* de despons. impub. in 6°, n. 11. — *Gutier.*, de Matr., cap. 13, num. 11. — ¹¹ Part. 4, cap. 1, num. 191. — ¹² Tr. 28, disp. 1, punct. 4, num. 14. — *Palud.*, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 1, concl. 1. — ¹³ Tr. 9, cap. 1, n. 47. — *Dicast.*, de Matr., disp. 1, dub. 2, n. 40 et 41. — ¹⁴ In 4, dist. 27, qu. 2, art. 2, ad 1.

cialia parentibus in utroque foro, dum absolute et sine distinctione loquuntur. Praeterea Covarruvias de solo matrimonio loquitur.

^{d)} S. Thomas, in 4, dist. 27, qu. 1, art. 2, solut. 2, ad 3, scribit: « Verba parentum computantur in casu illo, ac si essent puellae; sunt enim sufficiens signum quod sunt ejus, ex quo non contradicit ».

^{e)} Franciscus Molino, de Ritu nuptiar., lib. 1, compar. 11, n. 37 et 38, haec habet de ipso matrimonio.

^{f)} Bonacina, loc. cit., n. 11, id refert ex plurimis auctoribus, quos non reprobat.

^{g)} Coninck, disp. 21, n. 39, ita profecto tenet, modo tamen non casu, sed per ipsos pa-

rentes filii id resciant; quod et S. Alphonsus notat et approbat infra in fine hujus numeri. — Idemque videtur significare Tamburinius, lib. 8, tr. 3, cap. 2, § 3, n. 36, ubi scribit: « Si filius absens... postea fiat praesens... quando ab iisdem parentibus ediscet promissionem pro ipso factam de ipsius matrimonio, et ipse taceat, sponsalia item inuit ».

^{h)} Henriquez, lib. 11, cap. 13, n. 5, lit. i, non satis recte citatur a Palaus; loquitur enim non de absentibus, sed de impuberibus qui septennium nondum expleverunt. — Idemque notandum venit de Soto, dist. 27, qu. 2, art. 2, ad 1, qui proinde male a Salmant. citatur.

Sponsalia contracta a parentibus pro filio absente.

Expresse ergo intelligitur consentiendo, tacite non contradicendo; et ideo Pontifex dicit: Et idem est; et in tantum ibi ait ratificaverunt, quia agitur de re per alios jam peracta.

Utraque sententia est probabilis, sed secunda probabilior. Bene tamen advertit Palaus¹ cum Coninck, non sufficere quod filius casu resciat sponsalia a parente contracta et non contradicat; sed insuper requiri ut parens vel per se vel per epistolam aut nuntium filium certiore faciat.

840. - « Dicitur V^o. Inter habiles, id est quae et aetatem a jure praescriptam habent, et nullo impedimento prohibentur.

« Unde resolves:

« I^o. Quando verba vel signa sunt dubia: in foro conscientiae standum est intentioni contrahentium, si de illa constet; — in externo autem, communi intelligentiae et sensui verborum, ita tamen ut potius inclinetur in favorem matrimonii. Vide Diana^a, Bonacina². [Sed probabilius est, ut ait Viva, inclinandum esse in favorem libertatis].

841. - « II°. Verba de praesenti inter impuberes, apta ad matrimonium (cum hoc ex jure positivo sit nullum), habent vim sponsalium. Ratio est ex interpretativa intentione contrahentium; quia actus, quando non valent eo pacto quo

« fiunt, valent meliori modo quo possunt: sponsalia autem virtute continentur in matrimonio^a. — Laymann³. »

Haec doctrina est communis apud omnes. Ita enim docent Sanchez⁴, Pontius⁵, Palaus⁶ et Salmant.⁷ ac alii universae, ex cap. unic., § Idem, de despons. impub., in 6°, ubi id expressum habetur: modo (intelligendum) impubes interius non expresse dissentiat.

An autem idem valeat inter puberes, si matrimonium clandestine (id est sine parochio et testibus) contrahatur?

Affirmant Laymann⁸; et Coninck, Rebellus^b ac Vega, apud Barbosa⁹; item Aversa, Henriquez, Ledesma, etc., apud Salmant.¹⁰; probabileque putat Escobar¹¹. Ratio, quia, ut dicitur in dicto § Idem, actus qui non valet ut fit, valet tamen ut fieri potest. — Sed communissime et probabiliter negant Sanchez¹², Barbosa¹³, Bonacina^c, Concina¹⁴; Escobar¹⁵ cum Navarro, Ledesma^c, Manuele^c et Palacios; Bossius¹⁶ cum aliis pluribus; et Salmant.¹⁷ cum Becano, Diana et Villalobos, qui affert declarationem cardinalium^d. Ratio, quia, cum actus est nullus, non jam ex parte contrahentium, sed ex parte sui ipsius, eo quod est contra bonos mores, et jus illi resistit (prout huic resistit Tridentinum¹⁸, declarans matrimonium clandestinum omnino irritum, et insuper personas omnino inhabiles ad sic contrahen-

n. 52. — ¹¹ Lib. 24, n. 128. — ¹² Lib. 1, disp. 20, n. 3. — ¹³ De Off. et Potest. episc., alleg. 32, num. 148. — ¹⁴ De Matr., diss. 2, cap. 1, num. 14. — ¹⁵ Loc. cit., num. 128. — ¹⁶ Navarr., lib. 4, consil. 3, de clandestin. desponsat. — ¹⁷ Mich. de Palacios, in 4, dist. 28, disp. 3, i. f. — ¹⁸ De Matrim. Contractu, cap. 1, n. 12. — ¹⁹ Loc. cit., n. 54. — ²⁰ Becan., de Sacram., cap. 43, qu. 10, concl. 1. — ²¹ Diana, part. 3, tr. 4, resol. 258. — ²² Villal., part. 1, tr. 12, diff. 7, num. 1. — ²³ S. Congr. Conc., cfr. ap. Pallottini, v. Matrimonium, § 15, num. 27 et seqq. — ²⁴ Sess. 24, de reform. Matrim., cap. 1.

matrimonio puberis cum pubere, quidquid habeat Barbosa.

^c Bonacina, qu. 2, punct. 8, num. 51, id utique negat, « nisi forte contrahentes habuerint animum obligandi se eo modo quo possent ». — Eademque limitationem apponunt Petrus Ledesma, de Matr., qu. 45, art. 5, punct. 2, dub. 4; et Manuel Rodriguez, Sum., part. 1, cap. 217, n. 1; quod minime notavit Escobar, n. 127, ubi auctores citat.

^d Haec S. Doctoris opinio, quae negat eo

dum); tunc talis actus nullam parit obligationem, ex leg. Non dubium, C. de legib.

842. - « III°. Ad sponsalia non sufficit: I^o. Si dicas: Non ducam aliam quam te; quia sunt verba mere negativa, et « potes ducere nullam ». — Bonacina¹. »

Idem recte tenent Laymann², Palaus³, Escobar⁴, Salmant.⁵, Bossius^b; Holzmann⁶ cum Anacleto et communi (ut asserit); ac Sanchez⁷ cum Henriquez, Angles^c, Manuele, Vega, Ledesma, etc., contra Angelum^d, Silvestrum, Adrianum^e, Villalobos^f, etc., ibid.⁸. — Ratio, quia talia verba, licet importent quod si ille velit uxorem ducere, non posset aliam accipere, ut bene advertunt Laymann, Palaus, Bonacina, Salmant. et alii communiter; tamen per se non important quod illam ducere teneatur. — Dicimus: per se; nam aliter dicendum cum Bonacina, Escobar et Salmant., si ex circumstantiis colligatur talem vere voluisse sponsalia contrahere.

Probabilissime autem dicunt Pontius⁹; Viva¹⁰ cum Perez; et alii apud Bossium¹¹,

¹ De Matr., qu. 1, punct. 1, n. 13. — ² Lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1, num. 2, post med. — ³ Tract. 28, disp. 1, punct. 2, n. 13. — ⁴ Lib. 24, n. 148. — ⁵ Tr. 9, cap. 1, n. 44. — ⁶ De Matr., n. 148. — ⁷ Anaclet., Jus can., lib. 4, tit. 1, n. 33. — ⁸ De Matr., lib. 1, disp. 19, n. 5. — ⁹ Henrig., lib. 11, cap. 13, n. 4, i. f.; et cap. 12, n. 7. — ¹⁰ Man. Rodrig., Sum., part. 1, cap. 214, n. 7. — ¹¹ Vega, Sum. silva, lib. 6, cas. 92. — ¹² Barthol. Ledesma, de Matr., diff. 9, v. Sed adhuc est dubium. — ¹³ Silvest., v. Matrimonium II, qu. 10, § Quartum. — ¹⁴ Sanchez., lib. 1, disp. 19, n. 3. — ¹⁵ Laym., lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1,

quod si verba sint de praesenti, nempe: Nullam volo nisi te, tunc vere contrahit sponsalia^f).

843. - 2°. Non sufficit ad contrahenda sponsalia, « dicere: Contraham tecum, si Papa dispensaverit. Barbosa et alii de cem cum Diana¹²; contra Sanchez, Coninck et Pontium^a. Ac proinde licitum est utrique contrahenti, ante et post impetratam a Pontifice dispensationem, altero invito resilire. — Si tamen impensas magnae factae sint causa dispensationis, eas tenebitur refundere resiliens ».

Hujusmodi tamen sponsalia, impleta conditione, probabilius sunt valida; juxta dicenda n. 859. — Et interim, licet non valeant ad inducendum impedimentum publicae honestatis, obligant tamen ad petendam dispensationem, si Papa in tali impedimento soleat dispensare. Secus, si non soleat. Vide dicta Lib. III, n. 650.

3°. Subarrhatio annuli, et missio munera jocalium (nisi consuetudo patriae aliud habeat). Ratio, quia potest fieri ex aliis causis. — [Ita etiam Sanchez¹³,

n. 2. — Palaus, tr. 28, disp. 1, punct. 2, n. 13. — Bonac., qu. 1, punct. 1, n. 13. — Salmant., tr. 9, cap. 1, n. 44. — Bonac., loc. cit. — Escob., lib. 24, n. 148. — Salmant., loc. cit., n. 44. — Lib. 2, cap. 10, n. 7. — Qu. 1, art. 4, n. 2. — Martin. Perez, de Matr., disp. 4, sect. 4, n. 6 et 7. — De Matr. Contractu, cap. 3, n. 221. — Barb., Collect. in decretal., lib. 4, tit. 5, cap. 5, n. 11. — Part. 3, tr. 4, resol. 290. — Sanchez., de Matr., lib. 5, disp. 5, n. 12 et 13. — Coninck, disp. 29, dub. 1, n. 18 et 19. — Lib. 1, disp. 22, n. 1 et 2.

Signa quaedam per se non sufficientia.

casu matrimonium valere ut sponsalia, omnino tenenda est ex decreto Ne temere, quippe quod requirit subscriptionem testium vel parochi.

842. - a) Dubia quae moventur hic et numero sequenti plane evanescent ex decreto Ne temere, quod determinat formam substantialem sponsaliorum.

b) Bossius, quamvis hanc negantem sententiam, probabiliorum existimet, sicut pariter, eam quae affirmat tunc adesse sponsalia; attamen videtur potius adhaerere affirmanti.

c) Angles, Flores, de Matrim., qu. 2, diff. 9, distinguit: si negatio fuerit exceptiva v. g.: non ducam aliam praeter te, erunt sponsalia; si vero fuerit conditionalis, v. g.: non ducam aliam nisi te; vel conditio de futuro et negativa, v. g.: nunquam aliam a te uxorem ducam, non erunt sponsalia.

d) Angelus, v. Matrimonium II, n. 12, loquitur tantum de matrimonio de praesenti, sicut pariter Joan. Bapt. Villalobos, Com. opin.,

lit. M, n. 34; Sanchez vero, qui eos citat, loquitur de matrimonio et de sponsalibus simul.

e) Adrianus, in 4, de Matr., qu. 3, dub. 12, distinguit, et ait valida esse sponsalia contracta his verbis: Non contraham cum aliqua muliere quam vel nisi tecum; item: Non contraham cum aliqua alia muliere, sed tecum. Invalida vero esse, his verbis prolata: Non contraham cum aliqua alia muliere a te; sicut etiam his verbis inita: Non contraham cum aliqua alia muliere quam, vel nisi tecum.

f) Pontius, Viva et Perez hoc dicunt relate ad matrimonium de praesenti, quod affirmant valere si dictis verbis contrahatur.

843. - a) Pontius, de Matr., lib. 3, cap. 15, n. 5 et 6, cum n. 1, et cum lib. 12, cap. 7, ait valere illo dumtaxat casu quo Papa solet in hoc impedimento dispensare, et causam justae dispensationis contrahentes habent.

Promissio inter personas habiles.

Quid de signis dubiis.

Quid de verbis de praesenti inter impuberes.

¹ Tr. 28, disp. 1, punct. 4, n. 15. — ² Coninck, disp. 21, n. 89. — ³ Qu. 1, punct. 1, n. 14 et seqq. — ⁴ Viva, qu. 1, art. 4, num. 2. — ⁵ Tr. 10, part. 1, cap. 1, num. 17. — ⁶ De Matr., lib. 1, disp. 20, n. 2; et disp. 21, n. 2. — ⁷ Lib. 12, cap. 5, n. 4. — ⁸ Loc. cit., n. 3. — ⁹ Tr. 9, cap. 1, n. 51. — ¹⁰ Tract. 10, part. 1, cap. 1, num. 18. — ¹¹ Coninck, disp. 21, dub. 4, n. 47. — ¹² Vega, Sum. nueva, part. 2, cap. 34, cas. 25; et Sum. silva, lib. 4, cas. 264, et lib. 6, cas. 120. — ¹³ In Trid., sess. 24, cap. 1, n. 130. — ¹⁴ Aversa, qu. 8, sect. 3, v. Videtur tamen. — ¹⁵ Henrig., lib. 11, cap. 5, n. 4, lit. n. — ¹⁶ Barthol. Ledesma, de Matr., diff. 9, i. f. — ¹⁷ Tr. 9, cap. 1,

840. - a) Diana, part. 3, tr. 4, resol. 205, quam citat Busenbaum, loquitur de consensu ficto, et negat eum sufficere ad obligationem sponsaliorum.

841. - a) Haec omnino cessant, et dispositio juris antiqui abolita censenda est ex decreto Ne temere, quod ad formam substantialem sponsaliorum omnino requirit scripturam.

b) Rebellus, part. 2, lib. 2, qu. 9, n. 3 et 7, id affirmat tantum de matrimonio inter puberem et impuberem; negat vero de

Bossius¹, Palaus², Concina³ et alii passim].

« Quod si tamen verba unius praecesserint, tunc immissio annuli et verbum « recipio » operatur sponsalia, vel etiam « matrimonium, pro ratione promissionis » (ut docet Filliuccius); quia recipiendo « sic annulum, tacite consentit. — Item, « que, si habito inter amicos tractatu de « matrimonio, sponsus misit arrhas et « munera jocalia, eaque sponsa accepta- « vit. Laymann^{b)} ».

Ita pariter Palaus⁴, Escobar⁵, Bossius⁶, Holzmann^{c)}; et Sanchez^{d)} cum Abbate, Silvestro, Angelo, Tabiena, Armilla, Covarruvias et aliis. Et hoc, etiamsi (ut hi dicunt) non adsit verbum *recipio*, ut vult Busenbaum: sufficit enim sola acceptatio. — Si autem parentes annulum mittant ad sponsam, non praesumitur filius contraxisse sponsalia, nisi annulus ex suo consensu missus fuerit; ut recte sentiunt Palaus⁷, Sanchez⁸; et Bossius⁹ cum Molino^{e)}, Gutierrez, Menochio, etc.

Sponsalia metu gravi contracta.

« 4°. Sponsalia metu gravi contracta, « licet juramento firmata, sunt invalida; « quia juramentum metu extortum non « firmat contractum, imo probabiliter nec « obligat, adeoque relaxatione non indi- « get. — Sanchez, Barbosa, Diana¹⁰. Vide « supra, Lib. 3, tract. 2, cap. 2 ».

¹ De Matr. Contr., cap. 3, n. 119 et 120. — ² Tr. 28, disp. 1, punct. 4, n. 10. — ³ De Matr., diss. 2, cap. 1, n. 13. — ⁴ Fill., tr. 10, part. 1, cap. 7, n. 248. — ⁵ Loc. cit. — ⁶ Lib. 24, n. 164. — ⁷ Loc. cit., cap. 3, n. 123. — ⁸ Abbas Panorm., in cap. fin. de desponsat. impub., n. 7. — ⁹ Silvest., v. Sponsalia, qu. 5, § Quarto. — ¹⁰ Angel., v. Sponsalia, n. 7. — ¹¹ Tabiena, v. Sponsalia, n. 4, qu. 3. — ¹² Armil., v. Sponsalia, n. 3. — ¹³ Covarr., de Matr., part. 2, cap. 4, n. 4, cum de Sponsal., part. 1, cap. 3, i. f. — ¹⁴ Tr. 28, disp. 1, punct. 4, n. 10. — ¹⁵ Lib. 1, disp. 22, n. 7. — ¹⁶ De Matr. Contractu, cap. 3, n. 125. — ¹⁷ Gutierr., de Matr., cap. 12, n. 6. — ¹⁸ Menoch.,

^{b)} Laymann, lib. 5, tr. 10, part. 1, cap. 1, id non habet, et multo minus, cap. 2 (quod citat Busenbaum).

^{c)} Holzmann, de Matr., num. 146, brevius loquitur, dicens: « Si fiat [immissio et acceptatio annuli] post praevium tractatum de sponsalibus ».

^{d)} Sanchez, loc. cit., n. 3 et 5, auctores citat pro casu quo verba unius de sponsalibus praecesserunt; quod utique dicunt auctores citati; sed revera omnes citati, Covarruvias excepto, generalius loquuntur, quando scilicet praecesserunt verba ad sponsalia apta.

844. - Quaeritur 1°. *Utrum sponsalia per metum gravem injustum contracta, sint ipso jure invalida?*

Prima sententia affirmat. Et hanc tenent Sanchez¹¹, Pontius¹², Laymann¹³, Bonacina¹⁴; Salmant.¹⁵ cum Becano, Covarruvias^{a)}, Diana et Aversa; ac Bossius¹⁶ cum Panormitano, Azor^{a)}, Sà, Rodriguez, etc. — Et probant ex cap. *Ex litteris 11, de despons. impub.*, ubi, cum quaedam puella contraxisset sponsalia cum juramento, postea *nolens* (ut ait textus) *et invita, minis parentum impulsu*, adducta fuit in domum sponsi; ideo Pontifex declaravit eam liberam esse ab illis sponsalibus. Nec obstat dicere quod talis puella non contraxit sponsalia per metum, sed per metum domum sponsi adivit. Nam communiter supponunt doctores cum Glossa, hanc puellam desponsatam fuisse per metum, idque recte ait Sanchez^{b)} certe supponi in eodem textu; alias enim Pontifex eam ab obligatione sponsaliorum non absolvisset.

Dicitur autem: *per metum gravem*; nam si esset levis, aliter dicendum (ut mox videbimus in Quaest. 2.). Item dicitur: *per metum injustum*; quia si esset justus, valida quidem essent sponsalia: tunc enim pars quae ea contraxit esset irrationabiliter invita, si nollet contra-

de Praesumpt., lib. 3, praes. 2, num. 8. — *Sanch.*, lib. 4, disp. 21, n. 3. — *Barb.*, Collect. in decretal., lib. 4, tit. 2, cap. 11, n. 4. — ¹⁹ Part. 3, tr. 4, resol. 278. — ²⁰ Lib. 24, disp. 21, n. 3; et disp. 19, n. 3. — ²¹ Lib. 4, cap. 6, n. 13. — ²² Lib. 3, tr. 4, cap. 6, n. 3. — ²³ Qu. 1, punct. 9, n. 6. — ²⁴ Tr. 9, cap. 1, n. 62 et 66. — *Becan.*, de Sacram., cap. 48, qu. 5, num. 6. — *Diana*, loc. cit. — *Aversa*, qu. 8, sect. 4, v. *Fatendum*. — ²⁵ Cap. 12, n. 143. — *Panorm.*, in cap. *Ex litteris*, n. 2. — *Sà*, v. *Sponsalia*, n. 1, § *Quidam putant*. — *Em. Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 229, n. 4; et cap. 242, n. 5. — *Gloss.*, in cap. *Ex litteris*.

^{e)} Molino, de Ritu nuptiarum, lib. 1, compar. 11, n. 37, haec habet de ipso matrimonio; sicut et Menochius, loc. cit.; quamvis Bossius eos citet pro sponsalibus de futuro.

844. - ^{a)} Covarruvias, de Matr., part. 2, cap. 3, § 5, n. 1 et 7, loquitur de matrimonio ipso et de metu, « etsi metu passus dederit coactioni causam ». — Azor, part. 1, lib. 1, cap. 11, qu. 6, scribit: « Sponsalia metu justo facta... esse irrita jure ecclesiastico ».

^{b)} Sanchez, lib. 4, disp. 19, num. 3, ait: « Velle... supplere: desponsatam esse minis parentum, est impropriare verba; id enim expressisset Pontifex ».

Sponsalia per metum gravem injustum contracta, juxta alios, ipso jure invalida.

Juxta alios, valida; sed posse irritari a metu passo.

Utraque opinio probabilior; prior, probabilior.

here; ut recte dicunt Salmant.¹, juxta dicenda n. 1049, v. *Requir.* 3°.

Secunda vero sententia, quam tenent Coninck², Viva³; item Hurtadus, Dicastillus et Trullench, apud Salmant.⁴, tenet, hujusmodi sponsalia ex metu gravi contracta posse quidem irritari a metu passo, sed non esse per se irrita; ideoque dicit quod si adfuit juramentum, debet ipsum servari donec relaxetur^{e)}. Ratio, quia omnes contractus, praeter solum matrimonium, per metum initi per se validi sunt (juxta dicta Lib. III, n. 716, v. *Tertia*). — Respondent autem ad textum allatum in dicto cap. *Ex litteris*, quod ibi agebatur de puella quae omnino invita contraxerat, et ideo ejus promissio fuerit irrita declarata.

Utraque sententia est probabilior. — Sed prima mihi videtur probabilior. Licet enim, loquendo de contractibus in genere, oppositum tenui (ut dixi), nempe quod contractus metu initi sint de se validi; circa sponsalia vero diversa occurrit ratio. Nam in aliis contractibus, cum ipsi non sint per se nulli, nec eis resistat jus, bene potest metu passus, nisi velit contractum rescindere, manere obstrictus ad illum exsequendum: at nemo potest obligari ad exsequendum actum per se nullum, et cui jus resistit, qualis esset matrimonium durante tali metu contrahendum. Unde, sicut non potest aliquis esse obligatus ad tale matrimonium, ita nec ad ejus media, sive dispositionem, prout sunt sponsalia; dispositiones enim induunt

¹ Tr. 9, cap. 1, n. 66. — ² Disp. 28, n. 7. — ³ De Matr., qu. 2, art. 8, num. 9. — *Gasp. Hurtad.*, de Matr., disp. 1, diff. 15. — *Dicast.*, de Matr., disp. 1, dub. 23, n. 317, 318 et 320. — *Trull.*, lib. 7, cap. 1, dub. 3, n. 8. — ⁴ Loc. cit., n. 61. — ⁵ Man., cap. 22, n. 51. — ⁶ De Sponsal., cap. 1, qu. 3, resp. 2. — ⁷ Qu. 1, punct. 9, n. 6. — ⁸ Lib. 4, cap. 10,

^{c)} Nec Coninck, nec Trullench loquuntur de juramento; Dicastillus vero, disp. 4, dub. 13, n. 135, probabile esse ait juramentum obligare, si ejusmodi sponsalibus supervenerit; sed n. 137, ait sibi magis probari sententiam quae negat obligare et relaxatione indigere.

^{d)} Lessius, lib. 2, cap. 17, n. 46 cum n. 37 et 38, cum S. Alphonso tenet secundam sententiam; et dicit sponsalia, etiam ex metu levi contracta, esse valida, sed posse rescindi.

^{e)} Bossius, cap. 12, n. 138; Rebellus, part. 2, lib. 1, qu. 5, n. 16; Comitulus, Resp. mora

eandem naturam actus, et ideo passim doctores asserunt sponsalia naturam matrimonii sequi. Adde quod connexorum idem debet esse iudicium; ut infertur ex cap. *Translato, de constitut.* Quapropter, sicut matrimonium ex metu esse irritum, idem dicendum de sponsalibus.

Ex his infertur quod ex hujusmodi sponsalibus minime oritur impedimentum publicae honestatis.

Quaeritur 2°. *An sint valida sponsalia contracta per metum levem qui dederit causam contractui?*

Prima sententia negat; et hanc tenent Navarrus⁵, Lessius⁶⁾, Roncaglia⁶⁾; et Bossius^{e)} cum Rebello^{e)}, Comitolo^{e)}, Silvestro^{e)}, etc. Ratio, quia is qui per metum (etsi levem) extorquet consensum alterius adhuc injuriam ei irrogat; unde indignus est ut ex sua malitia commodum reportet. — *Secunda* vero sententia, communior et probabilior, affirmat; et hanc tenent Bonacina⁷⁾; Pontius⁸ cum Medina; Salmant.⁹ cum Aversa; Croix¹⁰, Viva¹¹ et Mazzotta¹². Ratio, quia non censetur alter veram injuriam tibi intulisse, cum facile poteras tu metum illum repellere; quare si non repulisti, censeris sponte voluisse talem injuriam pati.

Quaeritur 3°. *An qui contraxit sponsalia ex metu levi dante causam contractui, possit illa in conscientia rescindere?*

Prima sententia negat; et hanc tenent Pontius¹³⁾; et Viva¹⁴ cum Perez^{f)}, Medina^{f)}, etc. Et ratio est eadem, quae mox

n. 5; cfr. lib. 12, cap. 5, n. 1. — *Joan. Medina*, Cod. de Restit., qu. 3, caus. 2, v. *Si fit remissio* 3. — ⁹ Tr. 9, cap. 1, n. 60. — *Aversa*, qu. 8, sect. 4, v. *Si autem*. — ¹⁰ Lib. 6, part. 3, n. 105. — ¹¹ De Matr., qu. 4, art. 3, n. 6. — ¹² Tr. 7, disp. 2, qu. 1, cap. 2, § 2, num. 2. — ¹³ Loc. cit., n. 6. — ¹⁴ Loc. cit., n. 6.

lib. 3, qu. 3, perspicue opinionem istam insinuant, negando ullum contractum praeter matrimonium, validum esse in conscientia, si metu levi contractus fuerit. — Silvester autem, v. *Metus, qu. 9 et 12*, loquitur de contractibus in generali. — Navarrus denique, de matrimonio loquens, dicit quemcumque timorem, etiam levem, invalidum reddere actum, si illi causam dederit.

^{f)} Martinus Perez, de Matrim., disp. 17, sect. 6, a num. 2, hanc sententiam perspicue insinuat, negando scilicet ullum contractum

Contracta per metum levem, juxta alios, invalida.

Communior et probabilior, valida.

Nec (satis probabiliter) posse rescindi a metu passo.

supra adducta est pro secunda sententia in Quaest. praeced. — Haec sententia est satis probabilis.

Sed communior est, et probabilior videtur secunda sententia affirmans: quam tenent Laymann¹, Sanchez², Wigand³, Bonacina⁴, Salmant.⁵, Mazzotta⁶; Croix⁷ cum Becano; et Lugo⁸ cum Azor⁹, Reginaldo, Lopez¹⁰, Ledesma¹¹, etc.; et probabilem putat Viva⁸. Ratio, quia, cum metus dederit causam contractui, ita ut alias initus non fuisset, incutiens metum

tenetur contractum rescindere; unde, sicut ille tenetur relaxare fidem injuste per talem metum extortam, ita metum passus potest fidem datam revocare. — Idque tanto magis procederet, si hic apprehendisset metum illum ut gravem, licet in se fuisset levis; quia eo casu talem metum non facile repellere poterat, sicut poterat quando novisset ut levem.

Quid autem dicendum, si metus fuerit justus vel ab intrinseco? — Vide dicenda ex n. 1046.

DUBIUM II.

Quae et quanta sit obligatio Sponsalium.

845. *Sponsalia obligant sub gravi. An autem obligent ad statim ineundum matrimonium.* — 846. *An iudex possit et debeat cogere nolentes ad matrimonium.* — 847. *An fornicatio sponsae vel sponsi cum alia sit specie diversa. Ficta promittens non tenetur ad nuptias, nisi copulam extorserit a virgine. (Vide etiam dicta de Restit., Lib. III, ex n. 642).* — 848. *Si quis cum duobus sponsalia contraxit et cum secunda coierit, quam ducere debeat.* — 849. *De filiis nuptias contrahentibus insciis parentibus. An tales nuptiae sint validae.* — Qu. 1. *An et qualiter peccent filii nubentes, parentibus insciis vel inconsultis. Quid, si sponsalia fuerint jurata. Quid, si sponsus post illa virginem defloraverit. An praelati teneantur has nuptias impedire. Ex quibus autem causis excusentur filii contrahentes sine consensu parentum.* — 850. *Qu. 2. An teneatur filius obedire patri praecipiente matrimonium.* — 851. *Qu. 3. An notabilis disparitas conditionis aut status inter contrahentes irritet sponsalia.* — 852. *Resiliens perdit arrhas, etc. Not. 1. Quid, si mulier promittit aliquid viro ut eam ducat; et quid e converso.* — 853. *Not. 2. De poena apposta in resilientem. Qu. 1. An liceat adjudicare poenam in resilientem injuste. Qu. 2. An juste resiliens teneatur ad poenam promissam cum juramento. Qu. 3. An, soluta poena, teneatur recipiens eam restituere. Qu. 4. Quid, si relinquatur legatum puellae ut nubat cum aliquo, et illa cum alio nuptias contrahat. Qu. 5. Quid, si legatum relinquatur ut non nubat, et illa nubat.* — 854. *An liceant tactus et oscula inter sponsos.*

845. - « Resp. I^o. Obligant ad ineundum matrimonium sub peccato mortali ». [Ita communiter omnes; vide Salmant.⁹; et patet ex cap. *Ex litteris, de sponsal.* Ratio, quia, licet promissio simplex, juxta probabilem sententiam, non inducat gra-

vem obligationem; secus vero est de promissione mutua, quae perfectum constituit contractum ex utraque parte obligatorium]. « Si tamen terminus non sit praefixus, sufficit si promittens impleat, « quando a promissario requiretur vel pro-

Quando urgeat obligatio.

¹ Lib. 3, tr. 4, cap. 6, n. 4. — ² De Matr., lib. 4, disp. 19, n. 6. — ³ Tr. 3, n. 19. — ⁴ Qu. 1, punct. 9, n. 6. — ⁵ Tr. 9, cap. 1, n. 60. — ⁶ Tr. 7, disp. 2, qu. 1, cap. 2, § 2, n. 2, v. f. —

⁷ Lib. 6, part. 3, n. 105. — *Becan.*, de Sacram., cap. 43, qu. 5, n. 6. — *Regin.*, lib. 25, n. 31 et 33. — ⁸ De Matr., qu. 4, art. 3, n. 6, v. *Utraque*. — ⁹ Tr. 9, cap. 1, n. 81.

ex metu levi initus, inducere obligationem restituendi ex natura rei, etiam in foro conscientiae; negat pariter in contractibus lucrativis, ut est promissio, dari jure naturae actionem, ut is qui metum passus est, possit petere rescissionem; in onerosis vero, in quibus servata est aequalitas, negat esse locum restitutioni ex natura rei. — Medina, *loc. cit.*, negat tantum esse invalida sponsalia sic contracta.

⁸ Lugo, *de Just. et Jure, disp. 22, n. 134*

et 138, rationem dumtaxat affert qua ipse S. Alphonsus utitur, scilicet obligationem inesse ipsi cogenti ut rescindat contractum (in generali); et ita etiam Ludovicus Lopez, *Instruct. consc., part. 1, cap. 96, v. Ceterum in foro conscientiae*; et Martinus Ledesma, *2^a 4ⁱ, qu. 18, art. 8*. Lopez tamen, *de Contract., lib. 1, cap. 51; lib. 2, cap. 17 et 22, v. Profecto*; Ledesma, *qu. 49, art. 3*; et Azor, *part. 3, lib. 4, cap. 23, qu. 5*, simpliciter negant hujusmodi contractus esse validos.

« more regionis »). — Ratio prioris patet « ex natura contractus onerosi in re gravi. « Ratio posterioris est, quia id est commune omni debito. Sanchez¹, Coninck² « apud Diana³. Pontius⁴ tamen vult obligari statim post contractum ».

Quaeritur igitur: *an qui sponsalia contraxit sine tempore praefixo ad matrimonium contrahendum, teneatur illud inire statim ac commode possit?*

Prima sententia negat; et dicit tum solum teneri cum altera pars requirit. Ita Busenbaum (ut supra), Sanchez⁵, Navarrus⁶; Holzmann⁶ cum Abbate⁷ et Pirhing; ac Escobar⁷ cum Paludano, Silvestro, etc.

Ratio, quia sic habetur in *l. Debitores praesentes, C. de pignor.*, ubi dicitur: *Debitores praesentes prius denuntiationibus conveniendi sunt.*

Secunda tamen sententia verior affirmat; et hanc tenent Pontius⁸, Palaus⁹, Concina⁹, Roncaglia¹⁰; et Salmant.¹¹ cum Coninck, Ledesma et Aversa. — Ratio, quia sic habetur expressum in *l. In omnibus, ff. de reg. jur.*, ubi sic dicitur: *In omnibus obligationibus in quibus dies non ponitur, praesenti die debetur.* Et in *l. Eum qui, § Quotiens, ff. de verb. oblig.*, ubi: *Quotiens... in obligationibus dies non ponitur, praesenti die pecunia debetur.* Respondetur autem ad textum oppositum, quod illud tantum statuitur pro debitoribus qui dederint pignora quae jure me-

rito non sunt distrahenda a creditoribus, nisi prius debitores moneantur.

Sed notandum quod doctores primae sententiae (ut Sanchez et alii) dicunt quod si altera pars ex oblivione, timore, verecundia vel simili causa non peteret, ut praecipue in feminis evenit, tenetur tunc sponsus de se, sine petitione, matrimonium contrahere cum commode possit. E converso, doctores secundae sententiae (ut Palaus¹², et Salmant.¹³ cum Coninck, etc.) dicunt quod si altera pars, cum possit commode petere, tacet, tunc ipsa videtur dilationi assentire. — Et sic praefatae sententiae satis conciliantur.

Quid autem, si in sponsalibus appositus sit terminus praefixus ad nuptias ineundas? — Vide dicenda n. 867.

« Unde resolves:

846. - « 1°. Resiliens cogi potest ad « matrimonium, etiam a iudice per censuras: quod tamen raro expedit, ob periculum infelicis exitus ».

Nulli dubium (ut diximus) quod in foro conscientiae nolens implere sponsalia sine justa causa, graviter peccaret.

Dubium est: *an iudex possit nolentem cogere?* — Alii affirmant. Alii negant, nisi promissio juramento firmata fuerit. Alii negant, etiamsi adfuerit juramentum. — Et has sententias omnes probabiles putant Salmant.¹⁴

Attamen verius et communiter dicunt Palaus⁹, Concina⁹, Tamburinius⁹,

diss. 2, cap. 1, n. 26. — ¹⁰ De Sponsal., cap. 2, qu. 2, resp. 2. — ¹¹ Tr. 9, cap. 1, n. 85. — *Coninck*, disp. 22, n. 2. — *Barthol. Ledesma*, de Matr., diff. 13, init. — *Aversa*, qu. 8, sect. 8, v. *Quarto*. — *Sanct.*, lib. 1, disp. 28, num. 2. — ¹² Tr. 28, disp. 1, punct. 7, n. 2. — ¹³ Loc. cit., n. 85. — *Coninck*, loc. cit., n. 2. — ¹⁴ Tr. 9, cap. 1, n. 88.

¹ De Matr., lib. 1, disp. 28, n. 2. — ² Disp. 22, n. 2. — ³ Part. 3, tr. 4, resol. 245. — ⁴ Lib. 12, cap. 6, num. 1. — ⁵ Loc. cit., n. 2. — ⁶ De Matr., n. 177. — *Pirhing*, lib. 4, tit. 1, n. 16. — ⁷ Lib. 24, n. 178 et 179. — *Palud.*, in 4, dist. 88, qu. 3, art. 2, concl. 2 (n. 14). — *Silvest.*, v. *Votum II*, qu. 3, v. f. — ⁸ Lib. 12, cap. 6, n. 1. — ⁹ De Matr.,

845. - ^a) Sanchez et Coninck non loquuntur de more regionis; imo Coninck solum dicit obligari, data proxima opportunitate: quod admittit Sanchez, casu quo alter non petit ex oblivione vel metu.

^b) Navarrus, *Man., cap. 17, n. 79*, id dicit generaliter de quocumque debitore.

^c) Abbas, in *cap. fin. de praescript.*, n. 19, id generaliter dicit de actionibus personalibus: « Non pecco, inquit, nisi petas, nisi saltem intervenerit juramentum ».

^d) Palaus, *tr. 28, disp. 1, punct. 7, n. 2*, perspicue insinuat hanc secundam sententiam, inquiens: « Verius crederem te esse

obligatum implere sponsalia, quibus nullus terminus praefixus est, ab eo die quo ea contraxisti ».

— 846. - ^a) Palaus, *loc. cit., punct. 8, n. 2*, non facit hanc distinctionem.

^b) Concina, *de Matr., diss. 2, cap. 1, n. 27*, dicit utique iudicem cogere posse, id tamen in praxi non expedit; et iudicem abstinere debere si timeantur rixae, etc. — Tamburinius, *de Matr., tr. 3, cap. 1, § 1, n. 10 et 11*, sententiae hic expositae adhaeret, cum hac tamen moderatione, ne iudex unquam pertinaciter insistat, ut finaliter compellat, quando videtur alterum nimis resistentem.

Conciliantur ambae opiniones.

Nolens implere sponsalia, graviter peccat.

Quid de iudicis coactione.

Communior et videtur probabilior rescindi posse.

Obligant sub gravi ad matrimonium.